

SIHeR: Prekogranična suradnja hrvatskih i slovenskih arhiva

Ana Tuk

Dana 26. veljače 2011. godine u Ptuju tri ravnatelja hrvatskih (Jurica Cesar iz Državnog arhiva za Međimurje, Damir Hrelja iz Državnog arhiva u Varaždinu i Darko Rupčić iz Državnog arhiva u Zagrebu) i tri ravnatelja slovenskih državnih arhiva (mag. Bojan Cvelfar iz Zgodovinskog arhiva Celje, Ivan Fras iz Zgodovinskog arhiva na Ptuju i dr. Slavica Tovšak iz Pokrajinskog arhiva Maribor) potpisali su ugovor o suradnji čime su postavili temelje prekograničnog projekta koji i danas, nakon četrnaest godina, s većim ili manjim intenzitetom i vlastitom dinamikom uspješno egzistira, ne gubeći početnu motivaciju i društvenu relevantnost. Riječ je o projektu ili točnije projektima SIHeR u kojima kao ravnopravni partneri sudjeluju hrvatski i slovenski arhivi čije područje nadležnosti obuhvaća hrvatsko-slovensku pograničnu regiju od rijeke Mure i Drave na sjeveru do Save na jugu: Državni arhiv u Varaždinu, Državni arhiv u Zagrebu, Državni arhiv za Međimurje, Pokrajinski arhiv Maribor, Zgodovinski arhiv Celje i Zgodovinski arhiv na Ptuju. Ova inicijativa pokrenuta je s ciljem produblivanja suradnje i poticanja stručnog dijaloga među arhivima, jačanja profesionalnih veza, istraživanja tema od zajedničkog interesa, osvjetljavanja spona između Slovenske Štajerske i susjedne Hrvatske, prezentiranja arhivskog gradiva, širenja znanja o lokalnoj povijesti te opće popularizacije i povećanja vidljivosti arhiva kao relevantnih kulturnih ustanova.

Nakon potpisivanja ugovora o suradnji dogovoreno je da projekt nosi naziv SIHeR kao kombinacija dvoslovnih kratica za Sloveniju i Hrvatsku. Ujedno je naziv SIHeR asocirao na pojam "ziher", što je unijelo dodatnu simboliku i dozu prepoznatljivosti projektu.

U okviru suradnje do sada su zajednički istražene i, kroz putujuće izložbe i

popratne bogate kataloge, predstavljene tri teme. Organizacija rada i financijski plan ustalili su se od SIHeR-a 1.0 do SIHeR-a 3.0. Tijek procesa započinje sklapanjem ugovora o suradnji, nakon čega ravnatelji okupljeni u Projektnom savjetu definiraju osnovni koncept projekta i izrađuju financijsku konstrukciju temeljenu na državnim i vlastitim sredstvima. Nakon toga formiraju Projektnu grupu u kojoj sudjeluje barem jedan predstavnik iz svakog arhiva. Projektna grupa preuzima odgovornost za provedbu projekta – određuje način prezentacije teme, odabire arhivsko gradivo za izložbu, izrađuje stručne tekstove i popratne bilješke za katalog. Između članova grupe biraju se dva urednika: jedan iz slovenskih, jedan iz hrvatskih arhiva. Oni odabiru izložke iz predloženog gradiva, revidiraju tekstove, osiguravaju kvalitetu sadržaja, definiraju finalnu provedbu koncepta i obavljaju sve uredničke poslove te surađuju s dizajnerima na oblikovanju vizualnog identiteta projekta i koordiniraju tiskanje kataloga, izložbenih panoa i promotivnih materijala. Po realizaciji svaka se izložba predstavlja u gradovima-sjedištima arhiva, po okolnim mjestima, a povremeno gostuje i van područja nadležnosti šest arhiva.

Arhivi su prvim SIHeR-om predstavili područje na kojem djeluju i pružili osnovne informacije o svojoj povijesti, ustroju i najvrjednijem gradivu koje posjeduju. *SIHeR 1.0: Gradovi i trgovišta na hrvatsko-štajerskoj granici / Mesta in trgi na hrvaško-štajerski meji* obradio je povijest gradova i trgovišta s područja nadležnosti šest arhiva, dakle onih naselja koja su utjecala na gospodarski, kulturni i društveni razvoj pograničnog područja: Zagreba, Samobora, Celja, Brežica, Podčetrtek, Rogateca, Ptuja, Ormoža, Središča ob Dravi, Varaždina, Krapine, Vinice, Maribora, Ljutomera, Čakovca i Štrigove. Svaki grad odnosno trgovište predstavljeno je raznovrsnim, unaprijed definiranim,

arhivskim gradivom: vedutom naselja u prošlosti, poveljom o dodjeli statusa grada odnosno trgovišta, grbom ili pečatom naselja, spisima, fotografijama i slikovnim prikazima novijeg datuma, te gradivom koje ukazuje na hrvatsko-slovenske veze. Te veze obuhvatile su širok spektar odnosa, od gospodarskih, imovinsko-pravnih, kulturnih, prosvjetnih, sportskih, pa sve do obiteljskih, čime je naznačena raznolikost tema koje bi budući SIHeR projekti mogli sustavnije obraditi. SIHeR 1.0 započeo je svoju turneju 26. siječnja 2012. svečanim otvorenjem u Državnom arhivu u Zagrebu.

Projekt SIHeR 2.0 formaliziran je potpisivanjem sporazuma o suradnji 11. travnja 2014. u Nedelišču. Realiziran je naredne godine izložbom *Vlakom preko granice / Z vlakom čez mejo* koja je prvi put predstavljena javnosti u Štrigovi 15. svibnja 2015. godine. *Vlakom preko granice* istražuje povijest željezničkih pruga koje povezuju Hrvatsku i Sloveniju na području nadležnosti šest arhiva uključenih u projekt: Pragersko – Ptuj – Čakovec – Kotoriba, Zidani Most – Zagreb – Sisak; Čakovec – Lendava; Krapina – Rogatec i Savski Marof – Kumrovec – Stranje. Osim pet prekograničnih pruga izloženo je i gradivo o Južnoj željeznici kao okosnici od koje se granala željeznička mreža po Sloveniji i dalje prema Hrvatskoj. Prikazom starog i novijeg arhivskog gradiva projekt je obradio razne aspekte iz prošlosti pruga, ali i ukazao na problem današnje zastarjele infrastrukture i slabe željezničke povezanosti Slovenije i Hrvatske. Specifikum SIHeR-ovog pristupa željezničkoj tematici leži u činjenici da su željezničke pruge koje povezuju dvije države tretirane kao jedinstvene trase, a ne zasebno hrvatske i slovenske dionice. Takva metoda zahtijevala je složeniju organizaciju rada i veću suradnju članova Projektne grupe, podijeljene u šest podgrupa, svaku zaduženu za jednu prugu. Svaku

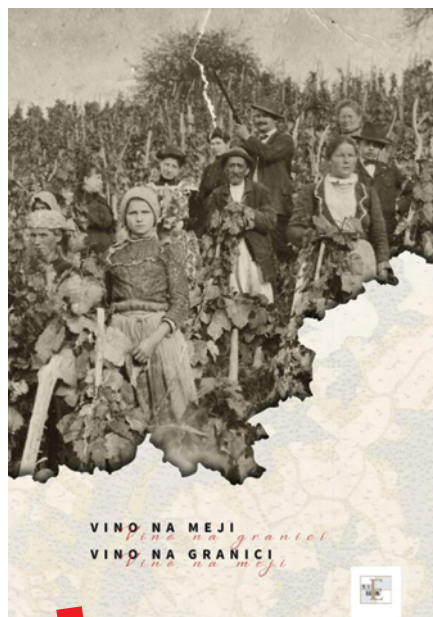
podgrupu činili su predstavnici arhiva čijim područjem prolazi određena pruga, minimalno po jedan iz Slovenije i jedan iz Hrvatske, koji su surađivali u odabiru izložaka i izradi historijata pruge paralelno prateći povijesni razvoj na obje strane granice.

SIHeR 3.0 svečano je otvoren u Celju 31. kolovoza 2022. Projekt tematizira povijest vinogradarstva i vinarstva, važnih gospodarskih grana naše regije. Izložbom i katalogom *Vino na granici / Vino na meji* prezentirano je oko 150 primjeraka arhivskog gradiva nastalog od 15. do druge polovice 20. stoljeća. Podijeljena na etape uzgoja vinove loze i proizvodnje vina izložba se razvija kroz šest poglavlja: *Iz zemlje u trs / Iz trsa u grožđe / Iz grožđa u bačve / Iz bačve u flaše / Iz flaše u čaše / Iz čaše u glave*. Priča o vinu započinje obradom zemlje i sadnjom trsova, nastavlja se redovnom njegom, održavanjem i zaštitom vinove loze, berbom i pretvorbom grožđa u vino, flaširanjem, distribucijom i veletrgovinom vina da bi završila maloprodajom, točenjem, pijenjem i posljedicama konzumacije vina. Izložbom su obuhvaćene srednjovjekovne isprave kojima je regulirano vlasništvo nad zemljom i uvjeti obrade vinograda, stari katastarski planovi i karte s podacima o veličinama vinogradarskih posjeda, brojne panoramske fotografije i snimke vinogradarskih radova, kleti i industrijskih pogona za proizvodnju vina, zapisi o potrebnim spravama i sredstvima za zaštitu loze, vinske etikete, razglednice ugostiteljskih objekata i druge vrste arhivskog gradiva, većim dijelom prvi puta prezentiranog javnosti.

Realizaciji projekata doprinijeli su brojni arhivisti, a uloge urednika/ca na prvoj izložbi odradile su Branka Molnar iz Državnog arhiva u Zagrebu i Mojca Horvat iz Pokrajinskog arhiva Maribor, a na drugoj i trećoj dr. Borut Batagelj, ravnatelj Zgodovinskog arhiva Celje

i Ana Tuk iz Državnog arhiva u Varaždinu. Svaka je izložba predstavljena deset do petnaest puta po gradovima i općinama Slovenije i Hrvatske, *Gradovi i trgovišta* čak i u Sarajevu, dok je izložba *Vlakom preko granice* stalno mjesto našla u prostorima Fakulteta za logistiku u Celju. Sve izložbe dokumentirane su opsežnim dvojezičnim katalogzima koji obuhvaćaju sve izložke popraćene dodatnim informativnim bilješkama.

SIHeR projekti svim temama pristupaju na popularno-znanstven način, spajajući stručno-edukativni diskurs s pristupačnim i zanimljivim narativom prilagođenim široj publici, posvećeni cilju podizanja svijesti o kulturnoj i povijesnoj baštini, posebno arhivskoj. Pri tome se ne smije smetnuti s uma ni činjenica da su ovakvom praksom još više učvršćeni kolegijalni odnosi i stručna suradnja što predstavlja dobar temelj za nastavak dosadašnje inicijative i realizaciju novih projekata. ■

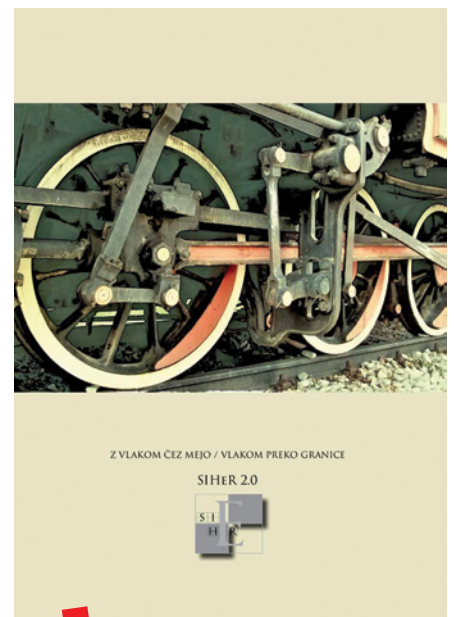
Katalog izložbe *Vino na granici*, 2022.

Otvorenje izložbe *Vino na granici*, Celje, 31. kolovoza 2022.

Potpisivanje ugovora o suradnji, Ptuj, 26. veljače 2022.

Katalog izložbe *Vlakom preko granice*